

Spomini na možaka - poštenjaka.

(Spisal J. Makov.)

III.

rišel je zopet čas odhoda. Zapustiti sem moral svoje ljube domače, svoj miljeni rojstni kraj ter oditi v tujino, k nadaljevanju svojih študij. Težko je bilo slovo od domačih, a še težje se je bilo zopet privaditi v mestu posebno še mestnemu viharnemu življenju. Človek, ki živi skoro tri mesece doma na deželi, ki uživa z vso dušo mirno selsko življenje, se kaj težko privadi zopet burnega življenja, ki vlada po mestih. Prav tako je bilo tudi z mano. Sedel sem v svoji sobici in gledal zamišljen pred se v odprto knjigo, hoteč nekoliko ponavljati tvarino. Pa ni šlo in ni šlo. Misli so mi vedno uhajale domov na vrt, na gozdič, k sosedovim in posebno še v Črni vrh, k mojemu dragemu Mihi. Čas je potekal in jaz sem le še sedel zamišljen pri odprti učni knjigi. Iz tega premišljevanja me reši še le moja gospodinja, katero sedaj krije že črna zemlja, ki mi je prinesla malo, skromno večerjo.

Povečerjal sem in odšel v posteljo. Tako je bilo prvi dan in tako je bilo skoro ves teden. Toda vsake reči je na svetu sčasoma konec. Koliko je na pr. žalovanja po dragem mrliču; človek se solzi, zdihuje, mnogokrat celo obupuje, toda preteče mesec, pretečeta dva meseca, in nikdo se več ne briga za umrlega. Tako je človeško življenje.

Tudi jaz sem polagoma popustil take in enake domotožne misli in se poprijel marljivo svojega dela. Čas je potekal hitro. Poletje je minilo, nastopila je tožna jesen in za njo mrzla zima in z zimo čas rojstva Gospodovega, lepi, skrivnostni božični prazniki. Vsakdo, ki ima le še količkaj verskega čuta v svojem srcu, se mora veselili teh rajskomilih svetih dnij. Osobito pa so zaželjeni ti sveti dnevi za dijaka, ki se šola daleč od svojega rojstnega kraja. S kolikim veseljem pričakuje teh lepih praznikov, ko se bo mogel zopet nekoliko odpočiti po trudapolnem delu in tako detinsko veselo se radovati med svojci.

Vesel sem hitel po šoli na kolodvor in nestrpno čakal odhoda vlaka. Nekaj ur in bil sem zopet doma. Božične praznike pa vam opišem najkrajše, ako vam zagotovim, da je bilo še lepše, še dokaj prijetnejše, nego sem prej pričakoval. Vesele so bile nade, a resnica jih je prekosila.

Razume se samo ob sebi, da sem poprašal doma o Mihi s Črnega vrha, in reklo se mi je, da je ravno včeraj prodajal oglje po vasi, in da je obiskal tudi našo hišo ter popraševal po meni, zatrjujoč, da se mu zelo toži po mojih obiskih. Čeprav je bilo zelo mrz, vendar sem sklenil, da ga zopet obiščem na „tepežni dan“, ali praznik nedolžnih otročičev. Toda človek obrača, Bog pa obrne. Čez noč je začelo zelo snežiti in zjutraj je ležal sneg malo da ne meter na debelo. Ne boš Jaka, sem si mislil. Miho obiskati ob takem času, v

takem vremenu ne bo mogoče; in res, zastonj sem upal, moj up je to pot splaval — po snegu! „Dobro“, sem si mislil, „pa drugokrat.“ Toda predno je prišla za to ugodna prilika, moral sem zopet odriniti v mesto.

Tu se je pričelo zopet staro življenje. Dnevi so zginevali, z njimi meseci in bližal se je sveti čas našega odrešenja, doba velikonočna.

O, kako sem se veselil vselej tudi teh praznikov in se jih veselim še sedaj. Sklenil sem, da sedaj pa prav gotovo obiščem Miho. Pa zopet mi je spodletelo.

Bilo je nekako štirinajst dnij pred Veliko nočjo, ko dobim pismo od doma, da najbrž ne bom mogel letos priti domov na velikonočne počitnice, ker je v našem kraju nalezljiva bolezen, tako zvani legar. Kakor strela z jasnega me je zadelo to poročilo. Žalosten shranim pismo in začnem premišljevat, kako kruta usoda da me preganja. Pa potolažil sem se misleč, da „je že božja volja tako“. Imel pa sem vendar še upanje. Pa žal, da zastonj, zakaj nekaj dnij pred Veliko nočjo dobim zopet drugo pismo, ki je še bolj odločno govorilo. Moral sem torej ostati v mestu in čakati do — velikih počitnic.

* * *

Približal se je tudi čas velikih počitnic. Takoj, ko sem imel spričevalo v roki, sem zapustil mesto in hitel domov. Saj si lahko mislite, če človek — če mlad človek — ne vidi malo da ne pol leta svojega rojstnega kraja, kako srčno si želi domov. Nekako ponosen sem bil, ko sem bil že petošolec, dijak višje gimnazije. To ni kar si bodi. Marsikdo bi v takem slučaju prekinil občevanje s preprostim oglarjem; toda jaz tega nisem storil iz vzrokov, ki sem jih omenil že v prejšnjem pripovedovanju. Pred vsem zato ne, ker sem spoznal v preprostem oglarju plemenito, čuteče srce. Že naprej sem se veselil, kako prijetne bodo zopet letošnje počitnice v družbi preprostega, blagodušnega oglarja. Pa bridko sem se varal.

Ko sem stopil v domačo hišo, mi je kar nekam čudno srce utripalo, kakor bi že naprej nekaj čutilo. In ali ni srce mnogokrat človekov svetovalec, da ne rečem, človekov prorok? Gotovo! Ko smo se natančno pomenili o znamenitejših domačih rečeh, sem slednjič nekako boječe — zakaj, sam ne vem — poprašal o blagem Mihi. Ni mi zastonj že prej utripalo srce. Na vprašanje, kako je ž njim, zvem, da je smrtno bolan, da ima hudo, mnogokrat neozdravljivo vročinsko bolezen. Zopet sama nesreča. Hotel sem še natančneje zvedeti, kako da je z njegovo boleznijo, pa družega mi ni vedel nihče povedati, kakor to, da je nevarno bolan.

Zvedel sem dovolj. Sklep je bil storjen, da ga takoj obiščem ob prvi ugodni priliki. In res, takoj drugi dan sem jo mahnil proti Črnemu vrhu. Ne morem opisati, kako žalostna čustva so me obdajala. Pred enim letom, kako je bilo vse drugače! In sedaj? O, kako žalosten sem stopal proti Mihovi koči! Vedel sem, da je z Mihom pri kraju; kajti vročinska bolezen je zelo nevarna, ta skoro najprej človeka spravi pod zemljo, ako le ni hitro zdravniške pomoči.

Urno sem jo mahal proti Mihovi koči, in dospel (ja še prej nego v eni uri, kar je bilo gotovo nekaj posebnega. Sem že vedel, zakaj. Pri oglarjevi koči je bilo še vse po starem, kakor pred enim letom. Le vse nekako pusto se mi je zdelo, brez življenja. Kolika razlika! Lani tako vse lepo, polno življenja, sedaj pa vse žalostno in potrto.

Stopim v sobo. Takoj mi je udaril v nos tisti čudni bolniški duh. Že vem, pri čem da sem. Pri postelji je stala Molkova Franca, že precej priletna ženska, in ponujala bolniku jedi. Prestrašena se ozre v me. Ni me poznala. Vse drugače pa Miha. Eno leto se nisva videla in skoro takoj me je spoznal. Kaj ne, da je to čudno pri bolniku, posebno še pri bolniku, ki ima vročinsko bolezen, bolezen, katera pogostokrat človeku otemni spomin.

Pa kakšno je bilo obličje nekdanjega tako zdravega in veselega Mihe! Bledo, upadlo, brez življenja. Skoro ustrašil sem se ga. Že takoj ob prvem pogledu sem ga obsodil k smrti, ki je res kmalu prišla.

Molkova Franca, hči starega možaka poštenjaka Molka iz Bukovice, ki je stregla v bolniški bolniku, je šla ven, jaz pak sem sedel na stol poleg bolnikove postelje. Najprej sem mu na prošnjo bolnikovo razložil in natančno popisal svoje razmere, nato pa sem ga poprosil, akoravno sem videl, da bolnik težko govori, pa saj veste, kaj je radovednost, naj bi mi povedal, kako je zbolel, kaj je vzrok njegovi hudi bolezni.

Kakor vsako, tako mi je tudi to željo takoj izpolnil. Dejal je:

„Vzrok moje bolezni je, kakor skoro vsake, prehlad. Nekoč — bilo je meseca junija, če se ne motim, ravno tisti dan pred kresom — sem nabral doli na Krtačniku zopet dračja za svojo oglenico. Ker je bil dan lep, zato sem se bolj oddaljil misleč, saj ne bode nič hudega. Skrbno in marljivo sem nabiral in nabral sem skoro že za dve oglenici. Zeló sem bil vesel, ko sem videl toliko drv pred seboj, s katerimi si bom zaslužil zopet kak krajcar. Toda vročim poletnim dnevom ni nič kaj posebno varno verjeti. Kajti kaj radi se pripodé hudourni oblaki in prinesó gost dež če ne še točo. A jaz nisem tega pričakoval. Ozrl sem se včasih proti nebu, toda vsled gostega drevja ni bilo možno natančno opaziti neba; zato sem pa delal kar naprej, ne meneč se za nikogar.

Toda krog poludne se kar naenkrat začne temniti in tema je postajala čedalje večja. Pa saj veš, kako se pred hudo uro vse hitro potemni. Ni preteklo pol ure in začelo je — grmeti. Kaj sem hotel početi, do kože sem imel debelo uro, pa stare noge so počasne. Druzega ni kazalo, kakor tu prevedriti pod kakim visokim gostim drevesom. Pri tem je ostalo. Stopil sem pod staro košato bukev, da sem bil vsaj nekoliko zavarovan. Toda nevihta je divjala kakor za stavo. Ne gosto vejevje, ne goreča molitev, nič ni pomagalo. Premočen sem bil do kože. Grmelo in treskalo je neprestano.“

Tu je bolnik prenehal in se nekoliko oddahnil, ker pripovedovanje ga je bilo izmučilo.

„Stal sem torej — je nadaljeval — pod bukvo in name je lilo kljub temu kakor iz škafa. Že takoj takrat me je nekam čudno streslo po vsem životu. Takoj sem spoznal, da to ne bode nič dobrega. In nisem se motil.

Takoj, ko je ponehala nevihta, sem jo udaril proti domu. Že med potjo me je začelo nekako čudno zebsti in hitel sem, kolikor sem mogel. Doma sem se hitro slekel in šel v posteljo. Začelo me je pošteno mraziti. Že sem mislil, da je po meni. Ležal sem tako zapuščen od vseh. Ni bilo žive duše, da bi mi postregla. Moral sem sam hoditi iz postelje in s tem sem bolezen še pospeševal. Drugi dan je ravno k sreči prišla k meni Molkova Franca iz Bukovice po oglja. Poprosil sem jo srčno, če bi hotela pri meni ostati, ker je doma ravno tako zeló ne potrebujejo. Dobri ljudje se povsod dobé. Franca je bila takoj zadovoljna z mojo prošnjo; odšla je hitro domov in se vrnila takoj popoldne zopet k meni, preskrbljena z vsem. In sedaj je pri meni za postrežnico. Skuhala mi je, sam Bog ve, koliko rož, pa vse, vse je zastonj. Vidim, da je tu večer mojega življenja. Tako sem torej zbolel in zbolel na smrt, ki bo kmalu pri meni.

Najbolj mi je pa postregla pridna Franca, ker je šla po gospoda kaplana, da so me tako lepo prevideli za daljno pot v večnost. O, to so dobra duša, ta naš gospod kaplan. Ti, Tonček, če boš kdaj gospod, to ti rečem, le tak bodi, kakor so naš gospod Valentin. — Tako na drobno sva se pomenila, da sedaj kar lahko umrjem.“

Zopet je utihnil in začel je težko hropeti.

Franca je prišla v hišo in prinesla bolniku kuhanih rož, toda bolnik jih ni mogel popiti. Vsedel se je sicer, da bi pil, toda slabost ga je položila zopet nazaj. Žalosten v dno srca sem gledal ta prizor. Živo sem imel sedaj pred očmi človeka, ki ima kmalu stopiti pred sodnji stol božji. In koga ne bi to spodbudilo?

Kmalu je bolnik odprl zopet oči in me prav mило pogledal. Čeprav sem bil že precej odraščén, se nisem mogel zdržati solz pri tem pogledu.

„Vidiš, tako je vsega konec“, mi pravi s hreščečim glasom bolnik.

Čas je potekal in moral sem se napotiti proti domu. O, kako živo mi je še pred očmi tisti trenutek, ko mi je segel v desnico bolnik — nekdanji „divji“ Miha! Kako bridko me je pogledal? In jaz? Jaz pak sem jokal. In kdo ne bi v takem položaju? Krčevito sem mu stisnil roko in — odšel zatrjujoč mu, da ga zopet kmalu obiščem. Pa ni bilo treba.

Dva dni potem so nesli k pogrebu moža, ki je imel blago, plemenito srce. Kako tožno-milo so zvonili zvonovi sv. Franciška! Jaz pa sem žalosten stopal za krsto predragega nepozabnega prijatelja.

Nisem si mogel kaj, da ne bi tudi vas, dragi čitateljčki, seznanil s tem možem, katerega sem tako spoštoval. In s tem sem mu pa tudi hotel postaviti mal spomenik, vsaj tu, ker njegov grob itak nima nobenega.

Moj namen je bil pa tudi, vas nekoliko posvariti, dragi otroci, da se ne norčujete iz ljudij, ki na videz morda nekako čudno izgledajo, ki so blagega, posnemanja vrednega značaja.

